

Investigating the Impact of Social Capital on Sustainable Development of Urban Neighborhoods with Emphasis on Sustainable Security (Case Study: Urmia)

Kamelnia, Roya

MSc. Department of Geography, Urmia University, Urmia, Iran.

Heidari, Hasan

Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanity Sciences, Urmia University, Urmia, Iran.

E-Mail: yasaman.ghaedsharafi@gmail.com

Mosavi, Mirnajaf (Corresponding Author)

Professor Department of Geography, Faculty of Literature and Humanity Sciences, Urmia University, Urmia, Iran.

E-Mail: M.mosavi@urmia.ac.ir

Abstract

Urmia, as one of the cities facing rapid urbanization, has been facing urban and neighborhood development issues such as lack of sustainable development and reduction of sustainable security in recent years. Therefore, in the current research, the impact of social capital on local sustainable development is investigated with emphasis on sustainable security in Urmia city. Because investigating the impact of social capital on local sustainable development in line with urban studies can be an effective step in recognizing and creating theoretical and experimental knowledge in this field. The method of the descriptive research was correlation type and the statistical population was all high and middle level managers, assistants and specialized experts of the 5 regions of Urmia municipality in the number of 545 people, using the Cochran formula, the statistical sample of this research (226 people) was randomly sampled. The tools of data collection are researcher-made questionnaires of social capital, sustainable development of neighborhoods and sustainable security. The validity of the tool is reported according to experts and reliability according to Cronbach's alpha. The method of data analysis was structural equation modeling, the results of which showed that in the main hypothesis, the direct effect of social capital on local sustainable development (0.36) and sustainable security (0.51) is positive and significant. Also, in the first hypothesis, the direct effect of social capital on the local sustainable development of the city (0.36) is positive and significant. In the second hypothesis, the impact of social capital on sustainable urban security is positive and significant (0.75). And in the third hypothesis, the impact of sustainable urban security has a positive impact on the local sustainable development of the city (0.68). Therefore, the increase of social capital in the city as a new approach and an explicitly positive view in urban management can provide the basis for achieving sustainable urban development in Urmia metropolis with stable security in the city.

Keywords: Social capital, local sustainable development, sustainable security, Urmia.

Citation: Kamelnia, R.; Heidari, H.; Mosavi, M. (2023), Investigating the Impact of Social Capital on Sustainable Development of Urban Neighborhoods with Emphasis on Sustainable Security (Case Study: Urmia), Journal of Geography and Environmental Studies, 12 (47), 114-129. Dor: 20.1001.1.20087845.1402.12.47.7.3

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

مقاله پژوهشی

بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محله‌های شهری با تأکید بر امنیت پایدار (نمونه موردی: شهر ارومیه)

رویا کامل‌نیا

کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و دفاع مقدس، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

حسن حیدری

استادیار، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

میرنجف موسوی*

استاد، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران

چکیده

شهر ارومیه به عنوان یکی از شهرهای مواجه با شهرنشینی شتابان، طی سال‌های اخیر با مسائل توسعه شهری و محله‌ای از قبیل عدم توسعه پایدار و کاهش امنیت پایدار مواجه بوده است. بنابراین در پژوهش حاضر به بررسی تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار در شهر ارومیه پرداخته می‌شود. چرا که بررسی تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی در راستای مطالعات شهری می‌تواند گامی مؤثر در شناخت و ایجاد دانش نظری و تجربی در این حوزه گردد. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری نیز کلیه مدیران رده بالا و میانی، معاونین و کارشناسان تخصصی مناطق ۵ گانه شهرداری ارومیه به تعداد ۵۴۵ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران نمونه آماری این پژوهش (۲۲۶ نفر) به شیوه نمونه‌گیری تصادفی انتخاب گردید. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌های محقق ساخته سرمایه اجتماعی، توسعه پایدار محله‌های و امنیت پایدار است. روایی ابزار از نظر متخصصین و پایایی مطابق آلفای کرونباخ گزارش شده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها مدل‌یابی معادلات ساختاری بود که نتایج حاصل از آن نشان داد که در فرضیه اصلی اثر مستقیم سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی (۰/۳۶) امنیت پایدار (۰/۵۱) مثبت و معنادار دارد. همچنین در فرضیه اول اثر مستقیم سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محلی شهر (۰/۳۶) مثبت و معنادار است. در فرضیه دوم تأثیر سرمایه اجتماعی بر امنیت پایدار شهری برابر (۰/۷۵) مثبت و معنادار است. و در فرضیه سوم نیز تأثیر امنیت پایدار شهری بر توسعه پایدار محلی شهر (۰/۶۸) تأثیر مثبت دارد. بنابراین افزایش سرمایه اجتماعی در شهر به عنوان یک رویکرد نوین و دیدگاه صراحتاً مثبت در مدیریت شهری می‌تواند با امنیت پایدار در شهر زمینه دست‌یابی به توسعه پایدار شهری در شهر ارومیه را فراهم آورد.

کلمات کلیدی: سرمایه اجتماعی، توسعه پایدار محلی، امنیت پایدار، ارومیه.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۱/۱۱/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۱

نویسنده مسئول: میرنجف موسوی، استاد، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران. M.mousavi@urmia.ac.ir

مقدمه

شهرها در سراسر جهان با چالش‌های شهرنشینی سریع و نیاز به بازسازی اجتماعی و اقتصادی برای بقا و دستیابی به توسعه پایدار مواجه هستند (اوجو و همکاران، ۲۰۱۵). اهمیت مسائل محیط شهری هیچ‌گاه به اندازه امروز، نمایان نبوده است. اکنون پس از قرن‌ها، شهرها به‌عنوان مهم‌ترین ثمرات تلاش‌های تکنولوژیکی، هنری، فرهنگی و اجتماعی انسان به حساب می‌آیند. به‌طوری‌که روند افزایش جمعیت از یک سو و همچنین بالا رفتن میزان شهرنشینی، پیامدهای زیانباری را برای شهرها به وجود آورده است. این امر بار زیادی بر دوش دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی وارد می‌کند تا شهرها و محله‌هایی ایجاد کند که دارای انعطاف‌پذیری، سازگاری، توزیع عادلانه و سلامت و رفاه اجتماعی را حمایت کند (موسوی و همکاران، ۲۰۱۴). مهم‌تر اینکه جهانی شدن شهری و شهری شدن جهان به تغییر نقش شهرها در نظام جهانی منجر شده است و این پدیده حرکت آزادانه کالا، انسان، اطلاعات و سرمایه را روان‌تر، سریع‌تر، گسترده‌تر از قبل کرده است و این امر باعث اهمیت بخشیدن به مفاهیمی مانند توسعه پایدار شهری شده است (نظم فر، ۱۳۹۶). به‌واقع باید اذعان داشت که توسعه پایدار شهری بسیار فراتر از عملکرد اقتصادی یک شهر بوده و علاوه بر تمرکز بر شاخص‌های چون ضریب درآمد نسبتاً بالا، ضریب سطح اشتغال و بهبود نرخ رشد اقتصادی، به بهبود امکانات فرهنگی، هنری، تفریحی، بهبود هویت و استحکام اجتماعی و همچنین بهبود محیط کالبدی نظر دارد (مرادی، ۱۳۹۸). با توجه به موارد اذعان شده پایداری از مسائلی است که در طول سال‌های اخیر در جوامع مختلف به خصوص در جوامع شهری بسیار بر آن تأکید شده است، در مسیر پایداری، سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند، به‌گونه‌ای که در توسعه پایدار با در نظر گرفتن مفاهیمی چون عدالت اجتماعی، توسعه همه‌جانبه و رفاه اجتماعی نقش خود را در محیط اجتماعی و از جمله سرمایه اجتماعی مشخص کرده است. (خوش فر و همکاران، ۱۳۹۳). به‌واقع سرمایه اجتماعی، فرآیندی اجتماعی می‌باشد که با تسهیل کنش اعضای خود، منافعشان را ارتقاء می‌دهد، به‌طوری‌که می‌توان سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و ادراکی دانست که همکاری گروه‌ها را در جهت کسب منافع متقابل تسهیل می‌کند (قاسمی، ۱۳۹۶). بنابراین با بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی، ظرفیت جامعه برای استفاده و تغییر شکل سیستم بهره‌وری شهری، توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات (عدالت شهری)، واکنش به انواع فشارها و مشکلات شهری، افزایش مشارکت اجتماعی و ادامه استفاده و تداوم برنامه‌های شهری (ثبات)، افزایش خواهد یافت (پورا احمد، ۱۳۹۷).

امروزه تمام عرصه‌های زندگی اجتماعی انسان متأثر از امنیت است. هیچ پدیده‌ای در زندگی اجتماعی وجود ندارد که امنیت در شکل‌گیری و یا نوسانات آن بی‌تأثیر باشد (صالحی، ۱۳۹۵). نقش سرمایه اجتماعی در تأمین امنیت اجتماعی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرائم اجتماعی و به‌تبع آن از جهت زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تأثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۹۵). به‌طور کلی سعادت یک اجتماع در گرو حفظ و بقای امنیت و احساس ناشی از آن است (عبدلی و همکاران، ۱۳۹۳). نقش و اهمیت امنیت اجتماعی در پیشرفت هر جامعه‌ای تا بدان پایه است که آن را بستر و پیش‌نیاز هرگونه توسعه دانسته‌اند (بایبری و همکاران، ۱۳۹۴). در واقع امنیت از مهم‌ترین اهداف، منابع و ارزش‌های اصولی پایداری شهری است (خلیجی و همکاران، ۱۳۹۸).

بنابراین توسعه‌ی پایدار محلات شهری در راستای ابعاد اجتماعی، ظرفیت‌های موجود در محله‌ها و سرمایه‌های اجتماعی و به‌طور کلی برنامه‌ریزی از پایین به بالا را مورد توجه قرار می‌دهد در این میان با مطرح شدن دیدگاه توسعه محله‌ای پایدار به‌عنوان

دیدگاهی که حل مشکلات کنونی شهرها و زندگی شهری را در گرو بازگشت به مفهوم محله می‌داند، و از دیدگاه اجتماعی، مشارکت شهروندان یک اصل اساسی پایداری در ابعاد امنیتی، اقتصادی و اجتماعی است (alvani, et., 2002).

شهر ارومیه به عنوان یکی از شهرهای مواجه با شهرنشینی شتابان، طی سال‌های اخیر با مسائل توسعه شهری و محله‌ای از قبیل عدم توسعه پایدار و کاهش امنیت پایدار مواجه بوده است. بنابراین هدف اصلی پژوهش بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محله‌های شهری با تأکید بر امنیت پایدار در شهر ارومیه هست چراکه بررسی تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی در راستای مطالعات شهری می‌تواند گامی مؤثر در شناخت و ایجاد دانش نظری و تجربی در این حوزه گردد همچنین مطالعه و تحقیق در ماهیت سرمایه‌های اجتماعی و توسعه پایدار محلی به دلیل تأثیر شگرفی که بر حکمرانی خوب، پیشرفت و امنیت پایدار شهری و تحقق اهداف توسعه‌ای شهرها می‌تواند داشته باشد. همواره موضوع حائز اهمیت بوده است، به گونه‌ای که توجه پژوهشگران و صاحب‌نظران این حوزه را به خود مشغول داشته است. لذا برای پیش‌بینی روابط احتمالی بین متغیرهای پژوهش، بررسی تأثیر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مذکور مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این راستا فرضیه‌های پژوهش تحت عناوین «فرضیه اصلی: سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار تأثیر دارد.»، «فرضیه اول: سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محلی شهر اثر مستقیم دارد.»، «فرضیه دوم: سرمایه اجتماعی بر امنیت پایدار شهری اثر مستقیم دارد.» و «فرضیه سوم: امنیت پایدار شهری بر توسعه پایدار محلی شهر تأثیر مستقیم دارد.» تدوین گردیده است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سرمایه اجتماعی آن دسته از شبکه‌ها و هنجارهایی است که مردم را قادر به عمل جمعی می‌کند (Woolcock & Narayan, 2000). سرمایه اجتماعی اصطلاحی است که در معنای وسیع به کار می‌رود که در پیچه تازه‌ای را در تحلیل و علت‌یابی مسائل اجتماعی و اقتصادی گشوده است. در این زمینه مطالعات وسیعی توسط صاحب‌نظران و دانشمندان این علوم صورت گرفته است این اصطلاح ابتدا در سال ۱۹۱۶ در مقاله‌ای توسط لیدا جی هانی فان از دانشگاه ویرجینیای غربی مطرح شد و سپس نظریه‌پردازی همچون لوری^۱ (۱۹۷۰)، ویلیامسن^۲ (۱۹۸۱)، بیکر^۳ (۱۹۸۳)، جیمز کلنن^۴ (۱۹۷۷)، رابرت پانتام^۵ (۱۹۷۰). فابین^۶ (۲۰۰۱) مطالعات وسیعی در این زمینه انجام داده‌اند (درویشی، ۱۳۹۸). کارل مارکس نیز بحث‌های سرمایه اجتماعی را برکنار از مفهوم سرمایه سرچشمه‌ای به‌مثابه رابطه‌ای اجتماعی و دادوستد نابرابری می‌داند و از این رابطه می‌توان پیوند عدالت اجتماعی را با سرمایه اجتماعی برقرار کرد ((مشکینی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳) سرمایه‌ی اجتماعی چیز واحدی نیست بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که همه آن‌ها دو ویژگی مشترک دارند؛ اول، شامل جنبه‌های از یک ساخت اجتماعی هستند؛ و دوم، کنش‌های معین افرادی را که در درون ساختارند، اعم از اشخاص حقیقی یا عاملان حقوقی، تسهیل می‌کنند و دستیابی به هدف‌های معین را که در نبود آن، دست‌نیافتنی خواهد بود، امکان‌پذیر می‌سازد (Coleman, 1990). جین جاکوب استاد مسائل شهری این واژه را برای تأکید بر ارزش‌های جمعی همبستگی‌های غیررسمی و همسایگی در مادر شهرهای جدید به کار برد. (رحیمی، و همکاران، ۱۳۹۸). سرمایه اجتماعی شهری، سرمایه موهبتی نامحسوس شناخته می‌شود که بیش از آن که به فرد تعلق داشته باشد متعلق به جامعه است و نداشتن توانایی یک فرد یا حتی گروهی از جامعه را می‌توانند جبران کنند (روبین^۷، ۲۰۰۸). مفهوم سرمایه اجتماعی شهری به دارایی نامحسوس اجتماعی

1. Lori
2. Williamson
3. Baker
4. James Coleman
5. Robert Pantam
6. Fabian
7. Robbins

هر محله اطلاق می‌شود که زمینه مشارکت شهروندان در نظام مدیریت نوین محله‌ای است. و برای سنجش آن از سه سازه اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی استفاده می‌شود (معصومی، ۱۳۹۰: ۵).

پایداری شهری از مسائلی است که در طول سالیان اخیر در برنامه‌ریزی رقابت‌پذیر شهری بر آن تأکید شده است؛ در مسیر پایداری، سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند، به گونه‌ای که توسعه پایدار شهری با در نظر گرفتن مفاهیمی چون عدالت اجتماعی، توسعه همه‌جانبه و رفاه اجتماعی نقش خود را در محیط اجتماعی و از جمله سرمایه اجتماعی مشخص کرده است (خوش‌فر، غلامرضا و همکاران، ۱۳۹۳: ۲).

بیشتر محققان بنا بر تعریف گزارش برانت لند (که در آن سه لایه توسعه، برابری و مساوات و حفاظت از محیط‌زیست مشخص شده) توسعه پایدار را در سه بعد اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی مورد بررسی قرار می‌دهند. برخی دیگر از جمله زاکس دوبعدی مکانی و فرهنگی را به تفکیک اضافه می‌کنند. همچنین به نقل از زاکس برخی مانند جیوارد (۱۹۹۶)، چارلز (۱۹۹۵) و کومار (۱۹۹۳) و دیگران معتقد به بعد پایداری نهادی یا سیاسی در توسعه پایدار هستند. عدم دستیابی به هر یک از این ابعاد، موجب ضعیف شدن پایداری و دوری از شکل توسعه پایدار است (زاکس، ۱۳۷۵: ۲).

مفهوم اصلی توسعه پایدار شهری برای اولین بار توسط پیتر هال مطرح شد (Mohammad Pour Zarandi, and Tabatabai, 2015). پیرسن (۲۰۰۶) در مقاله‌ای به بررسی نقش فاوا در ایجاد شهری خالق، جذاب، سالم و مکان‌هایی که شکوفا و بهتر برای کار، زندگی و تفریح هستند، می‌پردازد و بیان می‌کند چنانچه استفاده از این فناوری به خوبی مدیریت شود، جوامع شهری آینده شاد، مرفقی، سالم و مشارکت‌پذیر خواهند بود و شهرها کمتر احساس تنهایی خواهند کرد (Babasnab, 2013).

در سال‌های اخیر جامعه‌شناسان و شهرسازان به این نکته توجه نموده‌اند که پایداری به مفهوم خاص، چه کاربردی در الگوهای شهری می‌تواند داشته باشد (بحرینی، ۱۳۷۶). برخی از صاحب‌نظران بر طراحی شهری و برنامه‌ریزی کالبدی تأکید داشته‌اند، برخی دیگر روی ملاحظات برنامه‌ریزی زیست‌محیطی متمرکز شده و عواملی چون کیفیت هوا، آب و سیستم‌های طبیعی را مورد توجه قرار داده‌اند (Ress, 1996 & Gorge, 1999). بالاخره برخی هم ضرورت توجه به مسائل اجتماعی در جوامع شهری را مورد تأکید قرار داده و بر این اعتقادند که مسائل اجتماعی و اکولوژیکی به‌طور تنگانی باهم در ارتباطند (بحرینی و مکنون، ۱۳۸۰). تحقیقات درباره پایداری شهری باید به صورت چندبعدی و همه‌جانبه و با استفاده از نظریه‌ها، روش‌شناسی و ارزیابی‌های گوناگون علوم اجتماعی انجام شود (پاگ، ۱۳۸۳) توسعه محله‌ای، توانایی جوامع کوچک محلی (محله‌ها) در بهره‌برداری و استفاده از منابع طبیعی و انسانی و حتی اکولوژیکی است، به گونه‌ای که همه اعضا یا اجتماعات محلی در زمان حاضر و آینده سطوح مناسبی در بهداشت و سلامتی، زندگی مطلوب، امنیت اقتصادی و یکپارچگی بین محیط‌زیست و فعالیت‌های انسانی را در خود داشته باشند (Kline, 1995).

طرح مفهوم امنیت پایدار یک مفهوم متضمن یک مفهوم نو در مباحث امنیتی است (عباس زاده و کرمی، ۱۳۹۰). امنیت پایدار، مستلزم توجه به تمامی وجوه امنیت است. به سبب ظرفیت‌های گردآمده در امنیت پایدار با وجود پیشینه کوتاه آن، این مفهوم در پهنه‌های گوناگون به‌ویژه در موضوع «توسعه»، در سطح جهان و محافل گوناگون بسیار مورد توجه قرار گرفته است (علایی، ۱۳۹۱). در امنیت پایدار به جای مقابله با تهدیدها، شناسایی و چاره‌اندیشی روندی منتهی به ناامنی اهمیت پیدا می‌کند و با کنترل و مهندسی این روندها از پدید آمدن ناامنی پیشگیری می‌شود. این نگاه، پارادایم جدیدی را شکل می‌دهد که در مقابل پارادایم کنترل قرار دارد. تفاوت اصلی این رویکرد و پارادایم کنترل آن است که در آن از زور و قوه قهریه استفاده نمی‌شود، بلکه امنیت پایدار برای کنترل تهدیدها صرفاً هدفش حل مشارکتی علل موجود تهدیدها با استفاده از مؤثرترین ابزارهای قابل دسترس یا درمان بیماری

است. این هدف از طریق سیاست‌های امنیتی توسعه بخش و کاربرد استراتژی پیشگیرانه به جای استراتژی واکنشی، که در سراسر جهان دنبال می‌شود، قابل دستیابی است (محمدی و علیزاده، ۱۳۹۷). پرداختن به امنیت، به‌ویژه در محیط‌های شهری اهمیت بالایی دارد؛ سازمان ملل برای جلب توجه افکار علمی، سیاسی، عمومی و اجرایی، شعار روز جهانی اسکان بشر را در سال ۲۰۰۷ «شهر امن، شهر منصف و متعادل» برگزید (صالحی، ۱۳۹۵).

افزایش امنیت در شهرها، افزون بر مزایای ظاهری چون تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را دارد که مردم در فضای ایمن حضور موثرتری دارند و زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب و کار رونق بیشتری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد افزون‌تری خواهیم بود و برعکس فضاهای ناامن، دافع مردم و سرمایه‌گذاران خواهد بود (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۰). یک فضای شهر امن مستلزم تعاملات اجتماعی نیز هست. چنان‌که آرامش و امنیت شهرها صرفاً به‌وسیله پلیس تأمین نمی‌شود. بلکه آرامش و امنیت عمدتاً به‌وسیله ایجاد شبکه‌ای پیچیده و تقریباً ناخودآگاهی از نظارت‌ها و رعایت داوطلبانه هنجارها در میان خود مردم حفظ می‌شود و به‌وسیله خود مردم اجرا می‌گردد (صالحی، ۱۳۹۷).

در رابطه با موضوع، پژوهش‌های متنوعی در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. به طوری که در پژوهش‌های خارج از کشور موس و همکاران (۲۰۱۹) در تبیین رابطه بین سرمایه اجتماعی و مدیریت محلی می‌گویند، اگر بتوانیم به سرمایه اجتماعی ارتباط‌دهنده و مشارکت‌جو بپردازیم، مدیریت محلی قوی‌تر و توانمندتری خواهیم داشت، مدیریت محلی قوی‌تر و توانمندتر لزوماً دسترسی بیش‌تری به منابع قدرت دارد و نتیجه پایداری اجتماعی اتفاق می‌افتد.

سلاورزی زاده و همکاران (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان ایجاد مدلی برای سرمایه‌ی اجتماعی رو به رشد در جامعه‌ای پایدار که همواره در حال فراگیری دانش روزآمد است به این نتیجه دست یافتند که اجزای سرمایه‌ی اجتماعی شامل نیروی انسانی، سازمان‌ها، دانش کارآمد، فرهنگ، منابع مالی و طبیعی است. سرمایه‌ی اجتماعی رو به رشد نیز شامل پنج مرحله‌ی گردشی می‌شود که عبارت‌اند از: مشارکت بر پایه‌ی اعتماد در بررسی مشکلات موجود، مشارکت بر پایه‌ی اعتماد در اتخاذ تصمیمات، مشارکت بر پایه‌ی اجرای تصمیمات، مشارکت بر پایه‌ی اعتماد در بهره‌برداری از سود حاصله، مشارکت بر پایه‌ی اعتماد در ارزیابی عملکرد، مدل ارائه‌شده برای سرمایه‌ی اجتماعی رو به رشد در جامعه‌ی پایداری که همواره در حال فراگیری دانش روزآمد است بیان می‌کند که بین اجزای سرمایه‌ی اجتماعی و سرمایه اجتماعی رو به رشد رابطه‌ای وجود دارد (سلاورزی زاده و همکاران، ۱۳۹۶).

مدان و همکاران (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با عنوان سرمایه‌ی اجتماعی و کیفیت زندگی در محلات شهری با تراکم بالای خانه‌سازی الگوی سرمایه‌ی اجتماعی در میان خانوارهای شهری در دره‌ی کلانگ مالزی را مورد ارزیابی قرار دادند. با توجه به چهار بعد سرمایه‌ی اجتماعی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته بود، نتایج تحقیق بیان می‌کند که الگوی سرمایه اجتماعی تحت تأثیر پیشرفت محله، ترکیب تراکم جمعیتی، مکان‌ها و توسعه یافتگی مناطق اطراف محله می‌باشد در این محلات، سرمایه‌ی اجتماعی به ارزش‌های مثبت اجتماعی در رسیدن به زندگی خوب و دستیابی به کیفیت مطلوب زندگی منجر می‌شود.

چن و همکاران (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با عنوان آینده‌ای پایدار برای دهکده لیدن: مدلی برای ارتقا سرمایه‌ی اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی در محلات شهری به‌منظور بالا بردن آگاهی عمومی و جلب مشارکت بیشتر ساکنین در توسعه‌ی پایدار خانه‌سازی و محله انجام دادند. این پژوهش بیان می‌کند که فعالیت‌های توسعه شامل شناسایی اولویت‌های توسعه‌ی محله، ارزیابی سلامت محله، فراهم آوردن تجهیزات تکنیکی و آموزش ضمن کار برای ساکنین بومی در مرمت و بازسازی خانه‌های نوساز و ساخت‌وسازهای جدید و نیز نقشه‌کشی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی برای توسعه‌ی محله و رشد اقتصادی آن می‌باشد.

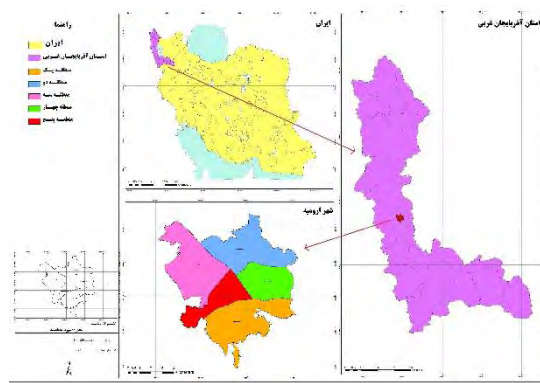
ویانا کامپوس (۲۰۱۳) در مطالعه این پژوهش به این نتیجه دست یافتند که نوجوانان با سرمایه‌ی اجتماعی بالاتر از امتیازات بالاتری در کیفیت زندگی برخوردارند. همچنین در جامعه‌ی آماری مورد مطالعه ثابت شد که ارتباط مثبتی بین دو متغیر پژوهش وجود دارد.

پاتنام (۲۰۱۰) در آثار اخیر خود است که عملکرد اقتصادی - اجتماعی در جوامع پایدار به مراتب قوی‌تر از جوامع پایدار به مراتب قوی‌تر از جوامع پایدار به مراتب قوی‌تر از جوامع غیر پیوسته است؛ بنابراین شکل‌گیری سرمایه اجتماعی به معنای انسجام و اعتماد بین شبکه‌ای، بستر ساز افزایش کارایی‌های اقتصادی و اجتماعی خواهد بود.

و در پژوهش‌های داخلی کشور نیز خوشفر (۱۳۹۸) در رساله خود با عنوان «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی مطالعه موردی استان گلستان»، به این نتیجه رسید که در سطوح خرد و کلان، سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی و توسعه اجتماعی - اقتصادی رابطه معناداری دارد. به طوری که از طرف شهرستان‌های توسعه یافته از سرمایه اجتماعی بالاتری برخوردار بوده‌اند، از طرف دیگر، در سطح فردی سرمایه اجتماعی بالا موجب مشارکت بیشتر مردم در امور سیاسی و اجتماعی می‌شود (خوش فر، ۱۳۹۸). خلیجی و همکاران (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای تحت عنوان ارزیابی شهری با رویکرد پایدار ملی (نمونه موردی: استان کردستان)، به دنبال بررسی‌های انجام یافته به این نتیجه رسیده است که با توجه به جرائم انجام شده، می‌توان بیان کرد که با ارائه راهکارهای مناسب مانند دادن آموزش‌های صحیح، ایجاد برنامه‌های تلویزیونی در زمینه آسیب‌های اجتماعی و پیامدهای منفی و گاه جبران‌ناپذیر جرم و جنایت، به ویژه پیامدهای شوم آن در زنان، ایجاد اشتغال، دادن وام‌های اشتغالی و کاهش بیکاری، حفاظت بیشتر نیروهای انتظامی در برقراری امنیت، به ویژه در محله‌های جرم خیز و نظایر این‌ها، می‌توان آسیب‌های اجتماعی را در محلات مختلف شهری را به حداقل رساند. بارگاهی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیلی بر پایداری شهرهای جدید»، نقش برخی از مولفه‌های سرمایه اجتماعی از جمله احساس تعلق را در رابطه با پایداری شهر جدید عالی شهر مورد سنجش و ارزیابی قرار داد و نتیجه آن ارتباط مستقیم و مثبت این مولفه‌ها را بر پایداری شهری نشان داد، به گونه‌ای که با افزایش بار مثبت تأثیر گذاری مولفه‌های سرمایه اجتماعی به همان میزان پایداری شهری نیز افزایش می‌یابد و برعکس (بارگاهی، ۱۳۹۲).

محدوده مورد مطالعه

شهر ارومیه روی مدار ۳۷ درجه و ۳۲ دقیقه در نیم کره شمالی از خط استوا قرار گرفته است. همچنین این شهر روی نصف النهار ۴۵ درجه و ۲ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. موقعیت شهر ارومیه از نظر جغرافیایی و سیاسی با توجه به این که یکی از دروازه‌های ارتباطی کشور با اروپا محسوب می‌گردد، حائز اهمیت است. به طوری که، در صورت عضویت کشور ترکیه در اتحادیه اروپا این شهرستان جزئی از مرزهای کشور را به اروپا اتصال خواهد داد و خود مستقیماً با اتحادیه اروپا هم‌مرز خواهد گردید. (سالنامه آماری، ۱۳۹۵). بر اساس نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵، این شهر دارای جمعیتی معادل ۷۳۶۲۴ نفر بوده. متوسط رشد سالانه جمعیت شهر ارومیه در دوره ۹۵-۹۰ حدود ۱,۵۵ درصد بوده است که بالاتر از متوسط رشد استان (۱/۱۷ درصد) می‌باشد.

شکل (۱): موقعیت جغرافیایی شهر ارومیه (ترسیم: نگارنده)

روش‌شناسی

روش پژوهش حاضر توصیفی - همبستگی از نوع پژوهش‌های کاربردی می‌باشد که با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام شده است. برای تعیین روابط احتمالی و تأثیرات آن‌ها بر یکدیگر هم از همبستگی ساده (ماتریس همبستگی) و هم الگوی علی معادلات ساختاری استفاده شده است. جامعه آماری موردنظر کلیه مدیران شهری، معاونین و کارشناسان تخصصی شهری در مناطق ۵ گانه شهرداری ارومیه به حجم حدوداً ۵۴۵ نفر بود و از این تعداد، ۲۲۶ نفر به بر اساس فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها سه پرسشنامه به شرح ذیل بود:

الف) پرسشنامه سرمایه اجتماعی؛ برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که سرمایه اجتماعی را در قالب ۵ مولفه (اعتماد، تعلق، مشارکت، اعتبار، آگاهی) و با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت مورد آزمون قرار می‌دهد. ب) توسعه پایدار محله‌های: برای سنجش توسعه پایدار محله‌های از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. این پرسشنامه توسعه پایدار محله‌های را در قالب ۳ مولفه (اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) و با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت مورد سنجش قرار می‌دهد.

پ) پرسشنامه برنامه‌ریزی رقابت‌پذیر؛ پرسشنامه امنیت پایدار؛ برای سنجش امنیت پایدار نیز از پرسشنامه استاندارد پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که امنیت پایدار را در قالب ۳ مولفه‌های (امنیت انسانی، امنیت فردی، امنیت اجتماعی) مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌دهد.

یافته‌های پژوهش

قبل از بررسی به آزمون فرضیه‌های پژوهش، بررسی نرمال بودن تک متغیری و چند متغیری داده‌ها در مدل‌یابی ضروری است. بدین معنی که قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها به ترتیب نباید از ۳ و ۱۰ بیشتر باشد. در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرها جهت بررسی پراکندگی مناسب و نرمال بودن توزیع داده‌ها ارائه شده‌اند و مقادیر مطرح‌شده را نشان می‌دهد و به عبارتی پیش فرض مدل‌یابی یعنی نرمال بودن تک متغیری داده‌ها برقرار است.

جدول (۱): شاخص‌های مرکزی، پراکندگی و توزیع عوامل

شاخص	مرکزی	پراکندگی		شکل توزیع	
		میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی
سرمایه اجتماعی	۳,۳۳۲۱	۴۹۷۱۲.۰	۲۴۷.۰	۵۳۹.۰-	کشدگی
امنیت پایدار	۳,۵۶۴۷	۳۶۴۷.۰	۱۴.۰	۱۵۷.۰-	کشدگی
توسعه پایدار محله‌ای	۳,۵۱۳۲	۴۴۳۰۲.۰	۲۰۵.۰	۲۷.۰-	کشدگی

مآخذ: یافته‌های تحقیق

پایایی ابزارهای اندازه‌گیری

(۱) مقادیر بارهای عاملی متغیرهای مشاهده‌شده: مقادیر بار عاملی تمام گویه‌ها بیشتر از ۰,۴ است و بنابراین مدل اندازه‌گیری، مدلی همگن است و مقادیر بار عاملی، مقادیر قابل قبولی هستند.

(۲) معناداری بارهای عاملی: نتایج بررسی معناداری مقادیر آماره t نشان داده است که مقادیر آماره t برای همه گویه‌ها بیشتر از ۲,۵۸ گزارش شد. این بدان معناست که ارتباط بین گویه‌ها با متغیر مکنون مربوط به خود در سطح اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌شود.

(۳) پایایی مرکب^۱: نتایج بررسی ضریب پایایی مرکب نشان داده است که مقادیر این شاخص برای همه متغیرها بیشتر از ۰,۷ است و بنابراین پایایی این مقیاس با استفاده از این شاخص هم تأیید شد (هنسلر و همکاران، ۲۰۱۱^۲ و هیر، ۲۰۱۷).

(۴) روایی همگرا^۳: نتایج بررسی مقادیر واریانس استخراج‌شده نشان داد که این مقدار برای همه متغیرها بیش از ۰,۵ به خود اختصاص داد. بر این اساس می‌توان گفت: روایی همگرای این مقیاس با استفاده از شاخص میانگین واریانس استخراج‌شده، تأیید شد.

(۵) گام بعدی نیکویی برازش مدل است. شاخص برازش RSMEA برای سرمایه اجتماعی برابر ۰/۰۷۲ و برای توسعه پایدار ۰/۰۷۰ و برای امنیت پایدار ۰/۰۷۷ به دست آمده است که حتی از مقدار ۰/۰۸ نیز کوچک‌تر است. مقدار χ^2 - دو بهنجار (خی دو تقسیم‌بر درجه آزادی) در مدل اشیاع شده تحقیق حاضر نیز کمتر از ۳ به دست آمده است و مطلوب است. بنابراین مدل اندازه‌گیری مشاهده‌شده از برازش مطلوبی برخوردار است.

نتایج مدل ساختاری

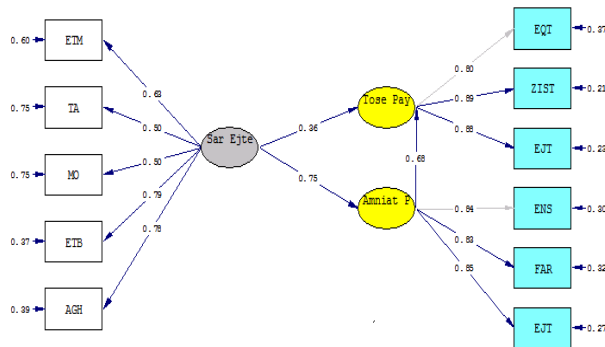
با توجه به اینکه؛ نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول و دوم بخش اندازه‌گیری متغیرهای درون‌زا و برون‌زا نشان داد که تمام سازه‌ها از روایی و پایایی لازم برخوردارند، لذا در این قسمت، ساختار کلی مدل مفهومی پژوهش مورد آزمون قرار گرفت، و مشخص شد که روابط تئوریک بین متغیرها در مرحله تدوین چارچوب مفهومی مدنظر محقق بوده است، به وسیله داده‌ها تأیید گردیده. در رابطه با این موضوع سه مسئله مدنظر قرار می‌گیرد:

علائم (مثبت و منفی) پارامترهای مربوط به مسیرهای ارتباطی بین متغیرهای نهفته نشان می‌دهند که پارامترهای محاسبه‌شده جهت روابط فرضی را مورد تأیید قرار داده‌اند.

1. Composite Reliability
2. Henceler et al
3. Convergent Validity

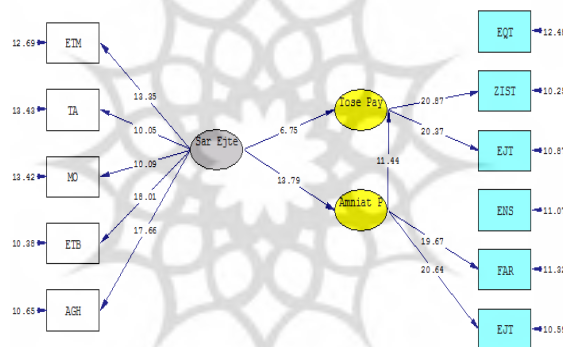
مقدار پارامترهای برآورد شده؛ نشان می‌دهد که روابط پیش‌بینی شده، قوی می‌باشند. در اینجا پارامترهای تخمینی باید معنی‌دار هستند. یعنی قدر مطلق t -value باید بیشتر از ۱,۹۶ باشد.

مجذور همبستگی چندگانه (R^2) مقدار واریانس هر متغیر نهفته درونی (وابسته) که به وسیله متغیرهای نهفته بیرونی (مستقل) تبیین می‌شود را نشان می‌دهد. هر چه مقدار (R^2) بیشتر باشد، قدرت بالای تبیین واریانس را بیان می‌کند.

Chi-Square=101.82, df=41, P-value=0.00031, RMSEA=0.069

نمودار (۱): ضرایب تخمین استاندارد مدل ساختاری

Chi-Square=101.82, df=41, P-value=0.00031, RMSEA=0.069

نمودار (۲): ضرایب معناداری مدل ساختاری

نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش فرضیه اصلی

(۱) سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار تأثیر دارد. برای بررسی معناداری اثر میانجی به نتایج آزمون هایس استناد شد.

جدول (۲): بررسی نقش امنیت پایدار با استفاده از آزمون هایس

اثرات	ضریب اثر	t	p
اثر کل	۸۷.۰	۱۸.۱۱	۰۰۰.۰
اثر مستقیم	۳۶.۰	۷۵.۶	۰۰۰.۰
اثر میانجی	۵۱.۰	Z	p
		۱۳.۸	۰۰۰.۰

ماخذ: یافته‌های تحقیق

اثر غیرمستقیم هم که به منظور بررسی نقش امنیت پایدار در ارتباط سرمایه‌های اجتماعی اندازه گرفته می‌شود، نشان داد که مقدار آن برابر با ۰,۵۱ است. آماره Z در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار گزارش شد [$P\text{-Value} \leq 0/05$]. بر این اساس فرضیه صفر پژوهش رد و فرضیه مقابل تأیید می‌شود. به این معنا که سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار تأثیر دارد.

فرضیه‌های فرعی

جدول (۳): نتایج آزمون فرضیه‌های فرعی

روابط	ضریب تأثیر	آماره تی	نتیجه در سطح اطمینان ۹۵٪
فرضیه اول: سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محلی شهر اثر مستقیم دارد.	۰,۳۶	۶,۷۵	تأیید
فرضیه دوم: سرمایه اجتماعی بر امنیت پایدار شهری اثر مستقیم دارد.	۰,۷۵	۱۳,۷۹	تأیید
فرضیه سوم: امنیت پایدار شهری بر توسعه پایدار محلی شهر تأثیر مستقیم دارد.	۰,۶۸	۱۱,۴۴	تأیید

مآخذ: یافته‌های تحقیق

جدول (۴): شاخص‌های برازش مدل ساختاری

شاخص برازش	مقدار قابل قبول	مقدار مدل	نتیجه برازش
GFI	$> 0/9$	۹۰	مناسب
RMR	نزدیک به صفر	۰۱۸	مناسب
NFI	$> 0/9$	۹۶	مناسب
CFI	$> 0/9$	۹۶	مناسب
RFI	$> 0/9$	۹۵	مناسب
IFI	$> 0/9$	۹۶	مناسب
PCFI	$> 0/50$	۷۴۳	مناسب
RMSEA	$< 0/08$	۰۷۰	مناسب
CMIN/DF	کمتر از ۵	۹۷.۲	مناسب

مآخذ: یافته‌های تحقیق

به‌طور کلی بر اساس نتایج به‌دست آمده با برنامه لیزرل، هر یک از شاخص‌های به‌دست آمده برای مدل به‌تنهایی دلیل برازندگی مدل یا عدم برازندگی آن نیستند، بلکه این شاخص‌ها را باید در کنار یکدیگر و باهم تفسیر کرد. برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی و مدل مسیر چندین مشخصه برازندگی وجود دارد. در این پژوهش برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های کای دو (χ^2)، میانگین مجذورات باقیمانده (RMR)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص تعدیل برازندگی (AGFI)، شاخص نرم شده برازندگی (NFI)، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) و شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب RMSEA استفاده شده است. از آزمون χ^2 اغلب به‌عنوان شاخص موفقیت نام برده می‌شود. این شاخص نشان می‌دهد که، ساختار روابط میان متغیرهای مشاهده‌شده را توصیف می‌کند. هرچقدر مقدار χ^2 کوچک‌تر باشد بهتر است. این شاخص تحت شرایط نرمال بودن چند متغیره صادق است و نسبت به اندازه نمونه حساس است، زیرا ممکن است یک مدل در اندازه نمونه کم تناسب داشته باشد، ولی در نمونه زیاد برازش نداشته باشد. برخی محققان از نسبت مجذور کای دوجه آزادی به‌عنوان شاخص جایگزینی استفاده می‌کنند، اما این شاخص نیز محدودیت‌هایی مشابه χ^2

دارد. در مورد نسبت مجذور کای دو، به درجه آزادی قطعیت وجود ندارد و در منابع مقدار بین ۱ و ۵ قابل قبول است که در مدل حاضر این مقدار ۲/۹۷ محاسبه شده است. معیار GFI نشان‌دهنده اندازه‌ای از مقدار نسبی واریانس‌ها و کوواریانس‌ها می‌باشد که توسط مدل تبیین می‌شود. این معیار بین صفر تا یک متغیر می‌باشد که هر چه به عدد یک نزدیک‌تر باشد، نیکویی برازش مدل با داده‌های مشاهده شده بیشتر است. مقدار GFI گزارش شده برای این مدل برابر با مقدار ۰/۹۰ است. برای بررسی اینکه مدل مورد نظر چگونه برازندگی و صرفه‌جویی را با هم ترکیب می‌کند از شاخص بسیار توانمند ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب RMSEA استفاده شده است. شاخص RMSEA، ریشه میانگین مجذورات تقریب می‌باشد. این شاخص برای مدل‌های خوب ۰/۰۸ و کمتر است. هر چه RMSEA برای مدل مورد آزمون نزدیک‌تر به صفر باشد، مدل مذکور برازش بهتری دارد، مقدار ناچیز RMSEA در این مدل (۰/۰۷)، نشان از تبیین مناسب کوواریانس‌ها دارد. هنگامی که میانگین ماتریس واریانس-کوواریانس داده‌ها شناخته شده باشد، این شاخص یک شاخص بارزشی است. ارزیابی آن هنگامی که ماتریس واریانس-کوواریانس غیراستاندارد مورد استفاده قرار گیرد سخت و مشکل است. برای بررسی اینکه یک مدل به خصوص در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن، از لحاظ تبیین مجموعه‌ای از داده‌های مشاهده شده تا چه حد خوب عمل می‌کند از مقادیر شاخص نرم شده برازندگی (NFI)، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI) و شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) استفاده شده است. مقادیر بالای ۰/۹ این شاخص‌ها حاکی از برازش بسیار مناسب مدل طراحی شده در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن است. همان‌طور که مشخصه‌های برازندگی نوشته شده در پایین مدل‌ها و جدول زیر نشان می‌دهد، داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری پژوهش برازش مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تحقیقات مختلفی که در زمینه رابطه بین سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با متغیرهای متعدد صورت گرفته است. سرمایه‌های اجتماعی به صورت‌های مختلف می‌تواند توسعه پایدار محلی و دستیابی به امنیت پایدار را تحت تأثیر قرار دهد به گونه‌ای که سرمایه‌های اجتماعی می‌تواند به نحوی اثرگذار شود که دستیابی به توسعه پایدار محلی را تسهیل کند و این تسهیل از طریق فراهم نمودن زمینه با شکوفایی سرمایه اجتماعی تحقق پیدا کند،

سرمایه اجتماعی یک ظرفیت، جوهر اجتماعی یا هنجاری غیر رسمی است که همکاری میان افراد و نهادهای یک جامعه را ارتقا می‌بخشد. هر شبکه اجتماعی، برای دستیابی به اهداف خود علاوه بر افراد آگاه و با تجربه و امکانات و ابزار مادی، به عواملی مانند اعتماد، مشارکت، تعلق و... هم نیاز دارد که این عوامل همان ابعاد سرمایه اجتماعی هستند. در جامعه امروزی بدون سرمایه اجتماعی دستیابی به توسعه پایدار محلی امکان‌پذیر نخواهد بود. همچنین شکل‌گیری نوع شبکه و روابط اجتماعی بین مردم و مدیریت شهری زمانی بیشتر نمایان می‌گردد که مردم توسعه پایدار محلی را پارامتر اولیه مدیریت شهری ببینند. در نهایت می‌توان گفت آنچه در این پژوهش مبرهن است که زمانی می‌توان زمینه ایجاد و گسترش توسعه و امنیت پایدار محلی در جامعه را هموارتر نمود که مدیریت شهری زمینه‌سازی افزایش سرمایه اجتماعی را در سطح شهر سرلوحه تمامی برنامه خود قرار دهد. بر همین اساس و با استناد به مطالب پیش گفته هدف اصلی پژوهش حاضر تحلیل ساختاری روابط سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار در شهر ارومیه هست. جهت دستیابی به این هدف فرضیه‌هایی طرح و آزمون شد از جمله نتایج نشان داد که سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار تأثیر دارد. نتایج حاصل از تحلیل فرضیه فوق در فصل چهارم بیانگر این است که بین سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار تأثیر دارد. این نتایج با یافته‌های حاصل از پژوهش خوشفر (۱۳۹۸)، خلیجی و همکاران (۱۳۹۸)، موس و همکاران (۲۰۱۹)، سلاورزی زاده و همکاران

(۲۰۱۵)، مدان و همکاران (۲۰۱۴)، چن و همکاران (۲۰۱۴)، ویانا کامپوس (۲۰۱۳) همخوانی دارد. به عبارتی دیگر هراندازه سرمایه های اجتماعی بیشتری در شهر وجود داشته باشد به همان اندازه میزان توسعه پایدار محلی نیز افزایش می‌یابد. همچنین در این بین نقش امنیت پایدار نیز این رابطه را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین پیش‌بینی می‌شود در حجم نمونه‌ی بزرگ‌تر از همان جامعه این فرضیه تأیید شود.

همچنین نتایج فرضیه اول حاکی از این است سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محلی شهر. تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد به عبارتی با وجود سرمایه اجتماعی توسعه پایدار شهری تأثیر می‌پذیرد و امنیت پایدار آنان نیز افزایش می‌یابد. در واقع متغیر مستقل سرمایه اجتماعی می‌تواند متغیر وابسته توسعه پایدار شهری را تحت تأثیر قرار دهد و آن را تبیین نماید. این نتایج با یافته‌های حاصل از پژوهش، خوشفر (۱۳۹۸)، بارگامی (۱۳۹۲)، موس و همکاران (۲۰۱۹)، سلاورزی زاده و همکاران (۲۰۱۵)، مدان و همکاران (۲۰۱۴)، چن و همکاران (۲۰۱۴)، پاتنام (۲۰۱۰) همخوانی دارد.

در تبیین این نتایج همسو با ادبیات موضوعی پژوهش می‌توان عنوان نمود در همه جوامع خصوصاً در کشورهای در حال توسعه سرمایه اجتماعی بیانگر حلقه گمشده در توسعه پایدار شهری به شمار می‌رود. سطوح پایین و متوسط توسعه پایدار شهری و مولفه‌های آن در نواحی مختلف شهر ارومیه گواه آن است که بایستی در جهت تقویت این هنجارها در جامعه تلاش و برنامه‌ریزی دقیق‌تر و بیش‌تری انجام داد و از این طریق توسعه پایدار شهری را در سطح شهر تقویت کرد. زیرا این موضوع در توسعه اجتماعی شهر بسیار مؤثر است. تفاوت‌های محسوس شرایط توسعه پایدار محلی و مولفه‌های مهم آن در بین نواحی مختلف شهر ارومیه نشان می‌دهد که به‌منظور ارتقاء شاخص‌های توسعه پایدار شهری بایستی بسترها، شرایط برقراری اعتماد، تعلق، مشارکت، اعتبار و آگاهی در بین ساکنین محلات مختلف شهر مورد توجه قرار گیرد. به عبارتی دیگر چالش‌های منتج به عدم توجه به توسعه پایدار محلی و توسعه سرمایه اجتماعی در مناطق شهری همچون ارومیه بایستی به‌دقت بررسی و مطالعه شده و سپس با راه‌کارهای منطبق بر ظرفیت‌های اجتماعی و محیطی هر منطقه در برنامه‌های توسعه اجتماعی و فرهنگی محور قرار گیرد.

بر اساس یافته‌های تحقیق در فرضیه دوم سرمایه اجتماعی بر امنیت پایدار شهری تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. به عبارتی با برخورداری شهر از سرمایه اجتماعی بالا امنیت پایدار شهری تأثیر می‌پذیرد و افزایش می‌یابد. در واقع متغیر مستقل سرمایه اجتماعی می‌تواند متغیر امنیت پایدار شهری را تحت تأثیر قرار دهد و آن را تبیین نماید. این نتایج با یافته‌های حاصل از پژوهش، ویانا کامپوس (۲۰۱۳)، بوردیو (۲۰۱۰)، خوشفر (۱۳۹۸)، خلیجی و همکاران (۱۳۹۸) همخوانی دارد.

در تبیین و توجیه این نتایج باید عنوان نمود امروزه سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهم‌تری را نسبت به سایر سرمایه‌های فیزیکی و انسانی در سازمان‌ها و جوامع ایفا می‌کند. در غیاب سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست داده و بدون سرمایه اجتماعی پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی، اقتصادی ناهموار و دشوار می‌شود. بنابراین با بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی، ظرفیت جامعه برای استفاده و تغییر شکل سیستم بهره‌وری شهری، افزایش امنیت پایدار شهری، واکنش به انواع فشارها و مشکلات شهری، افزایش مشارکت اجتماعی و ادامه استفاده و تداوم برنامه‌های شهری (ثبات)، افزایش خواهد یافت.

بر اساس نتایج به‌دست آمده برای فرضیه سوم امنیت پایدار شهری بر توسعه پایدار محلی شهر تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. به عبارتی با برخورداری شهر از امنیت پایدار توسعه پایدار محلی آن شهر نیز افزایش می‌یابد. در واقع متغیر امنیت پایدار می‌تواند متغیر توسعه پایدار شهری را تحت تأثیر قرار دهد و آن را تبیین نماید. این نتایج با یافته‌های حاصل از پژوهش، موس و همکاران (۲۰۱۹)، چن و همکاران (۲۰۱۴)، پاتنام (۲۰۱۰)، خلیجی و همکاران (۱۳۹۸)، زین‌العابدین و همکاران (۱۳۹۱)، همخوانی دارد.

در تبیین نتایج فوق می‌توان گفت که به‌طور کلی سعادت یک اجتماع در گرو حفظ و بقای امنیت و احساس ناشی از آن است، نقش و اهمیت امنیت پایدار در پیشرفت هر جامعه‌ای تا بدان پایه است که آن را بستر و پیش‌نیاز هر گونه توسعه دانسته‌اند. به‌گونه‌ای که شکوفایی اقتصادی جامعه، سرمایه‌گذاری، برنامه‌ریزی برای توسعه، پیشرفت و هر گونه فعالیتی که می‌تواند عامل مؤثر برای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی و سایر ابعاد جامعه باشد، همه در سایه استقرار امنیت هستند. در واقع امنیت از مهم‌ترین اهداف، منابع و ارزش‌های اصولی پایداری شهری است.

پیشنهاد‌های کاربردی

پیرامون نتایج حاصل از بررسی فرضیه‌های پژوهشی و مطابق آنچه در فصل حاضر به آن اشاره گردید، در نهایت جهت افزایش سرمایه‌های اجتماعی برای توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار پیشنهادهایی کاربردی به مسئولان و متولیان امر در مدیریت شهر ارومیه به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

با توجه به تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی پیشنهاد می‌گردد سیاست‌گذاری مدیران شهری در راستای بالا بردن شاخص‌های مربوط به سرمایه اجتماعی از جمله: اعتماد، تعلق، مشارکت، اعتبار و آگاهی جهت دستیابی به توسعه پایدار در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی باشد.

تأمین زیرساخت‌های سرمایه اجتماعی از جمله توجه به معیارهای شهر الکترونیک و بالا بردن شفافیت و مشارکت اهالی در مدیریت شهری جهت دستیابی به توسعه پایدار شهری

با توجه به سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی پیشنهاد می‌گردد در محلات مختلف ارومیه اقدام به ایجاد شورایی محلی و نهادهای اجتماعی محله محور جهت گرد هم آمدن شهروندان گردد. همچنین در این راستا توجه بیشتر به دفاتر تسهیلگری و توسعه محلی در محلات ارومیه و بهره‌گیری از نظرات تخصصی و کارشناسی عوامل این دفتر می‌تواند زمینه ایجاد توسعه پایدار محلی در ارومیه را هموارتر نماید.

با توجه به تأثیر سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار محلی با تأکید بر امنیت پایدار پیشنهاد می‌گردد مدیریت شهری ارومیه بر ارائه تأمین امنیت پایدار شهری تمرکز نماید تا بتواند زمینه تعامل و همکاری بیشتر شهروندان و احساس تعلق به مکان زندگی را در آنان تقویت و بدین وسیله موجبات ارتقای سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار شهری در این شهر را مهیا نماید.

تشویق مشارکت شهروندان به مشارکت بیشتر و همکاری با نهادهای متولی امنیت از طریق رسانه‌ها و مطبوعات

نهادهای مدیران شهری از جمله شهرداری، شورای شهر، نیروی انتظامی و... اقدام به تدوین و انتشار منشور حقوق شهروندی - در هر بخش - از طریق نصب بیلبوردها و پلاکارت‌ها و چاپ بروشورهای مختلف کنند.

حمایت مدیران شهری از تشکیل نهادهای مشارکتی مانند شرکت‌های تعاونی، سازمان مردم‌نهاد، سازمان‌های اجتماع‌محور، و... به‌منظور افزایش حس همبستگی و تجانس محله‌ای و در نهایت تقویت مشارکت محلی

برای افزایش به‌کارگیری سرمایه‌های پیوند دهنده و ارتقای مشارکت همگانی توجه به نقش و حضور بزرگان محله، بانوان و کودکان مستقر در محله و واگذاری تعهداتی به ایشان

فراهم ساختن مکانی به عنوان نماد محله برای تجمع و تفریح افراد محله

برگزاری کلاس‌های آموزشی عمومی و خانوادگی برای اهالی محله برای افزایش توانمندی‌ها، آگاهی‌ها و تغییر جهت‌گیری‌های ذهنی افراد در جهت منافع محله

افزایش نقش نهادهای مدنی در مدیریت شهری جهت جلب مشارکت همگانی در مدیریت شهری

منابع

۱. پورا احمد، احمد؛ بابایی، حمیدرضا؛ رفیع، ابوالفضل (۱۳۹۷). تبیین نقش مدیریت محله‌ای بر پایداری اجتماعی شهر تهران از طریق سرمایه‌های اجتماعی ارتباط دهنده شهری. *فصلنامه شهر ایرانی اسلامی*. ۸ (۳۱)، ۷۵-۸۱.
۲. تقی‌لو، فرامرز (۱۳۹۵). رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی. *فصلنامه مطالعات راهبردی*. ۹ (۳۲)، ۲۳۹-۲۵۸.
۳. خلیجی، محمدعلی؛ صادقی، علی (۱۳۹۹). ارزیابی احساس امنیت شهری با رویکرد پایدار ملی نمونه موردی: استان کردستان. *پژوهش نامه نظم و امنیت انتظامی*. ۱۳ (۴۹)، ۱۴۹-۱۵۳.
۴. خوش‌فر، غلامرضا؛ بارگاهی، رضا؛ کرمی، شهاب (۱۳۹۳). سرمایه اجتماعی و پایداری شهری، مطالعه موردی: شهر گرگان. *مجله مطالعات شهری*. ۷ (۳۱)، ۳۱-۴۴.
۵. درویشی، محمد رسول و دیگران (۱۳۹۹). تحلیلی بر توسعه پایدار شهری با تکیه بر شاخصه‌های سرمایه اجتماعی و اعتماد عمومی (نمونه موردی: منطقه ۲ شهر تهران). *فصلنامه علمی پژوهشی و برنامه ریزی شهری*. ۱۱ (۴۰)، ۲۱۶-۲۰۱.
۶. رحیمی، روح‌الله؛ انصاری، مجتبی؛ بمانیان، محمدرضا (۱۳۹۸). رابطه حس تعلق به مکان و مشارکت در ارتقای سرمایه اجتماعی سکونتگاه‌های غیر رسمی، مطالعه موردی: ترک محله شهرسازی. *مجله معماری شهر پایدار*. ۸ (۱)، ۱۵-۲۹.
۷. سلاورزی زاده، محمد؛ شیخی، حجت؛ شکاری، زینب (۱۳۹۶). تحلیل و ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار محله‌ای مطالعه موردی: شهر ایلام. *نشریه علمی-پژوهشی برنامه ریزی توسعه کالبدی*. ۵ (۱)، ۱۳۶-۱۲۳. <https://doi.org/10.30473/psp.2018.4835>
۸. صالحی، سید رضا (۱۳۹۵). امنیت اجتماعی: ویژگی‌ها، پیامدها و مقوم‌ها. *فصلنامه امنیت عمومی*. ۱ (۱)، ۳۵-۵۵.
۹. قاسمی، احمد؛ شمس، مجید؛ امینی‌نژاد، غلامرضا (۱۳۹۶). مولفه‌های سرمایه اجتماعی در نواحی مختلف شهری، مطالعه موردی: شهر برازجان. *فصلنامه آمایش محیط*. ۱۱ (۴۴)، ۱۱۷-۱۳۷.
۱۰. لینچ، کوین (۱۳۷۶). *تئوری شکل خوب شهر*. ترجمه سید حسین بحرینی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. محمدی، علیرضا و دیگران (۱۳۹۷). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه محله‌ای، مطالعه تطبیقی: محله‌های نیار و سبلان، شهر اردبیل. *مجله مطالعات جامعه شناختی شهری*. ۸ (۲۶)، ۱۹۰-۱۶۱.
۱۲. مرادی، فاطمه؛ سعیده، زهراسادات؛ ماجدی، حمید (۱۳۹۸). واکاوی اصول بازآفرینی شهری فرهنگ-مبنا با رویکرد ارتقای رقابت پذیری. *مجله باغ نظر*. ۱۶ (۷۰)، ۱۶-۵.
۱۳. مشکینی، ابوالفضل؛ رضا علی، منصور؛ رضایی، میثم (۱۳۹۶). تحلیلی بر برنامه‌ریزی و رابطه میان عدالت شهری و سرمایه اجتماعی در محله‌های شهر فردوسیه- شهرستان شهریار. *نشریه پژوهش و برنامه ریزی شهری*. ۸ (۳۱)، ۱۸۶-۱۶۵.
۱۴. معصومی، سلمان (۱۳۹۰). مدیریت توسعه مشارکتهای محله‌ای در راستای پایداری کلانشهر با تأکید بر حکمروایی خوب. تهران: دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
۱۵. موسوی، میرنجف و دیگران (۱۴۰۰). ارزیابی سطح زیست‌پذیری در سکونتگاه‌های غیررسمی (مطالعه موردی: محله فلاحت، شهر ارومیه). *جغرافیای اجتماعی شهری*. ۸ (۲)، ۲۲۲-۲۰۳.
۱۶. نظم‌فر، حسین؛ عشقی، علی؛ علوی، سعیده (۱۳۹۶). تحلیل فضایی رقابت‌پذیری سکونتگاه‌های شهری ایران. *مجله آمایش جغرافیایی فضا*. ۷ (۲۴)، ۱۵۴-۱۶۶.

17. Alvani, S.M. & Shirvani, A. (2008). *Social Capital of Concepts and Theories*. Esfahan: Mani.

18. Coleman, J. (1990). Social in the creation of human capital. *American Journal of Sociology, University of Chicago Press*. 94 (3), 95-120.

19. Friedman, J. (2007). Toward anon euclidion mode of planning. *JAPA journal*. 59 (4), 482-485. <https://doi.org/10.1080/01944369308975902>

20. Kline, E. (1997). *Sustainable Coounty Indicators, In: Roseland, M.(Ed.). Eco-City Dimensions: Healthy Communities, Heathy Planet*. Gabriola Island, BC: New Society Publishers.

21. Mukomo, S. (2016). On Sustainable Urban development in sub-Saharan Africa. *Cities*. 13 (4). 265-271.

22. Weil, F.; Matthew R.L. & Edward S, Sh. (2012). The burdens of social capital: How socially involved people dealt with stress after Hurricane Katrina. *Social Science Research*. 41 (1), 110-119. DOI:10.1016/j.ssresearch.2011.06.006.

23. Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital: implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Research Observer*. 15 (2), 225-249.

نحوه ارجاع به مقاله:

کامل‌نیا، رویا؛ حیدری، حسن؛ موسوی، میرنجف (۱۴۰۲)، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار محله‌های شهری با تأکید بر امنیت پایدار (نمونه موردی: شهر ارومیه)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۲ (۴۷)، ۱۱۴-۱۲۹، Dor: 20.1001.1.20087845.1402.12.47.7.3

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s), with publication rights granted to Journal of Geography and Environmental Studies. This is an open – access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

